

Кримінальне право та кримінологія

УДК 343.37(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20040812>

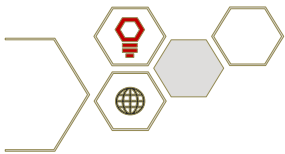
Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону в період воєнного стану

Салій Максим Віталійович,

Здобувач Київського університету інтелектуальної
власності та права, адвокат, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0006-5630-390X>

Прийнято: 20.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю забезпечення фінансової стабільності держави в умовах дії в Україні особливого правового режиму— воєнного стану та необхідності дотримання принципу збалансованості бюджету. За сучасних викликів, пов'язаних із воєнними обставинами та економічною нестабільністю, ефективний кримінально-правовий захист бюджетних відносин набуває особливого значення, оскільки за наявності значної міжнародної допомоги зростають ризики зловживань при розпорядженні службовими особами публічними фінансами. Метою статті є проведення наукового аналізу окремих теоретичних та практичних питань застосування ст. 211 КК України, що передбачає кримінальну відповідальність за видання службовою особою нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у

великих розмірах. Крім того, проведено комплексний аналіз самого складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 211 КК України. Розглянуто генезу змін редакції статті, досліджено об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення, проаналізовано наявну судову практику Верховного Суду. Особливу увагу приділено питанню індивідуалізації кримінальної відповідальності у випадках прийняття рішень колегіальними органами. Обґрунтовано, що відповідно до принципів кримінального права України, закріплених у Кримінальному кодексі України, колективна кримінальна відповідальність не допускається, а відповідальність має виключно персональний характер. Водночас встановлено, що у сфері бюджетних правовідносин це зумовлює певні труднощі у доведенні вини конкретних службових осіб, особливо за умов колегіального прийняття управлінських рішень. За результатами проведеного аналізу сформульовано висновок, що в умовах воєнного стану ст. 211 КК України набуває підвищеної актуальності як інструмент забезпечення фінансової стабільності, законності бюджетних рішень та, в ширшому розумінні, — як складова системи гарантій національної безпеки держави.

Ключові слова: бюджет, кримінальна відповідальність, нормативно-правовий акт, службова особа, бюджетні правопорушення, корупційні правопорушення, фінансова безпека, воєнний стан, корупційні ризики, принципи кримінального права.

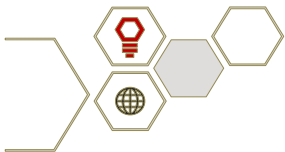
The issuance of regulatory legislative acts that reduce budget revenues or increase budget expenditures in violation of the law during a state of war

Maksym Salii,

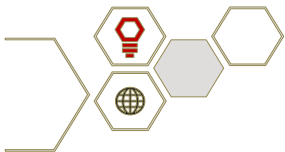
PhD in Law. candidate at Kyiv University of Intellectual

Property and Law, attorney, Kyiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0006-5630-390X>

Abstract. The relevance of the research topic is driven by the necessity to ensure the financial stability of the state under the special legal regime of martial law in Ukraine and the requirement to adhere to the principle of a balanced budget. Given the contemporary challenges associated with military circumstances and economic instability, the effective criminal law protection of budgetary relations acquires particular significance, as the presence of substantial international aid increases the risks of abuse by officials in the management of public finances. The article provides a scholarly analysis of selected theoretical and practical issues regarding the application of Article 211 of the Criminal Code of Ukraine, which establishes criminal liability for the issuance of regulatory legal acts by an official that decrease budget revenues or increase budget expenditures contrary to the law, provided that the subject matter of such actions involves budget funds in large amounts. Furthermore, a comprehensive analysis of the elements of the crime (*corpus delicti*) stipulated in Article 211 of the Criminal Code of Ukraine is conducted. The study examines the genesis of the article's amendments, explores the objective and subjective elements of the offense, and analyzes the existing case law of the Supreme Court. Special attention is devoted to the issue of the individualization of criminal liability in cases where decisions are made by collegial bodies. It is substantiated that, in accordance with the principles of Ukrainian criminal law enshrined in the Criminal Code of Ukraine, collective criminal liability is impermissible, and liability must be strictly personal. At the same time, it is established that in the sphere of budgetary legal relations, this creates certain difficulties in proving the guilt of specific officials, particularly under conditions of collegial administrative decision-making. Based on the results of the analysis, it is concluded that under martial law, Article 211 of the Criminal Code of Ukraine gains increased relevance as a tool for ensuring financial stability, the legality of budgetary decisions, and, in a broader sense, as a component of the system of guarantees for the national security of the state.

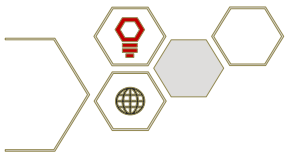

Keywords: budget, criminal liability, regulatory legal act, official, budgetary offenses, corruption offenses, financial security, martial law, corruption risks, principles of criminal law.

Постановка проблеми. Запровадження в Україні з 2022 року воєнного стану спричинило суттєву зміну пріоритетів бюджетної політики. Упродовж останніх років значна частина державних ресурсів нашої країни спрямовується саме на потреби оборони, безпеки, функціонування критичної інфраструктури і соціальну підтримку населення. За таких умов будь-які рішення суб'єктів владних повноважень, що впливають на дохідну чи видаткову частини бюджету, мають підвищений рівень суспільної значущості. У цьому контексті кримінальна відповідальність за видання нормативно-правових актів, які зменшують надходження бюджету або збільшують його витрати всупереч закону, набуває особливої актуальності.

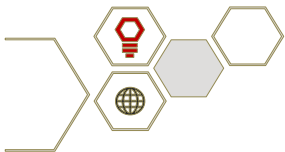
Мета статті полягає у здійсненні комплексного кримінально-правового аналізу складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 211 Кримінального кодексу України [1], з урахуванням сучасних підходів правозастосовної практики та актуальних тенденцій судової практики. Досягнення поставленої мети передбачає з'ясування об'єктивних і суб'єктивних ознак складу правопорушення та формування пропозицій щодо вдосконалення правозастосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері бюджетних відносин неодноразово була предметом наукових досліджень у вітчизняній кримінально-правовій доктрині. Зокрема, окремі аспекти кримінально-правової охорони бюджетної системи держави розкрито у працях таких науковців, як Тацій В. Я., Борисов В. І., Тютюгін В. І., Навроцький В. О. та ін. [11]. Разом з тим, попри наявність значного наукового доробку, питання щодо правозастосування ст. 211

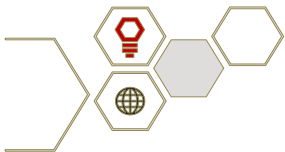

Кримінального кодексу України під час особливого правового режиму воєнного стану залишаються і зумовлюють необхідність подальшого їх комплексного дослідження, з урахуванням сучасних викликів та наявної судової практики.

Виклад основного матеріалу. Воєнний стан передбачає розширення дискреційних повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування, що створює потенційні корупційні ризики для зловживань у сфері правотворчості. Наявність кримінально-правових запобіжників у вигляді ст. 211 КК України є гарантією недопущення прийняття рішень, які можуть завдати шкоди публічним фінансам. Вітчизняний вчений Ю.Шемшученко зазначає, що «належне правове забезпечення бюджетної дисципліни є ключовою передумовою ефективного функціонування держави та її фінансової безпеки» [2, с. 45]. У цьому контексті криміналізація правопорушень, що посягають на бюджетну систему, виступає важливим засобом запобігання порушенням бюджетного законодавства. Видання службовими особами нормативно-правових актів, які всупереч вимогам законодавства спричиняють зменшення доходної частини бюджету або необґрунтоване збільшення його видатків, що порушує принципи бюджетної збалансованості та законності є однією з форм запобігання протиправному посяганню на бюджетну систему України [3]. Як зазначає В. О. Навроцький, «склад злочинів у сфері службової діяльності, пов'язаних із порушенням бюджетного законодавства, характеризується підвищеною складністю кваліфікації та потребує чіткого розмежування із суміжними правопорушеннями» [4, с. 487]. Запровадження зазначеної кримінально-правової норми та практика її застосування судами і правоохоронними органами України виявили низку як теоретичних, так і практичних проблем. До таких, зокрема, належать питання визначення предмета правопорушення, тлумачення ознак істотної шкоди, а також встановлення причинно-

наслідкового зв'язку між прийняттям відповідних нормативно-правових актів і негативними наслідками для бюджету. У цьому контексті слушною є позиція Костенко О.М. про те, що «ефективність застосування кримінально-правових норм у бюджетній сфері значною мірою залежить від їх належного доктринального осмислення та узгодженості із фінансово-правовими категоріями» [5, с. 95]. Основою ефективної роботи бюджетної сфери є процеси, пов'язані із затвердженням, опрацюванням, формуванням бюджетів, а також їх виконанням та аналізом звітності про виконання відповідальними посадовими особами. Юридичним фундаментом цих процесів є прийняття відповідних нормативно-правових актів, які регулюють рух фінансових коштів згідно із чинним законодавством. Саме у цій сфері суспільних відносин необхідно посилений рівень захисту, у т.ч. із застосуванням кримінально-правових механізмів у випадках виявлення порушень чи зловживань. Особливо це стосується випадків, коли ухвалені нормативно-правові акти сприяють зменшенню бюджетних надходжень або необґрунтованому збільшенню видатків, що суперечить чинному законодавчому регулюванню. За вчинення таких порушень законодавством встановлена кримінальна відповідальність. Так, відповідно до ч. 1 ст. 211 Кримінального кодексу України (далі – КК України) видання службовою особою нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Згідно ч.2 ст.211 КК України ті самі дії, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені

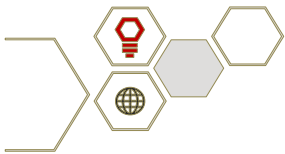

повторно, караються позбавленням волі на строк від двох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років [1].

Основним безпосереднім об'єктом даного кримінального правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують додержання встановленого законодавством порядку видання нормативно-правових або розпорядчих актів, пов'язаних з виконанням державного та місцевих бюджетів. Додатковими безпосередніми об'єктами можуть бути відносини у сфері оподаткування, законні права та інтереси громадян, авторитет органів влади. Предметом кримінального правопорушення є нормативно-правові акти, які, у супереччя вимогам закону, зменшують надходження до бюджету або збільшують його витрати, які включаються у бюджети усіх рівнів незалежно від джерела їх формування, якщо предметом злочинних дій були бюджетні кошти у великих розмірах [11].

Доктринальна та законодавча визначеність понять є необхідною умовою забезпечення принципу верховенства права, зокрема його складової — правової визначеності (legal certainty). У практиці Конституційний Суд України неодноразово наголошувалося, що передбачуваність правового регулювання прямо залежить від чіткості та якості нормативних актів. Як зазначає Олександр Скакун, «чіткість понятійного апарату є передумовою ефективності правового регулювання, оскільки виключає неоднозначність тлумачення правових приписів». Відсутність або нечіткість визначення може призводити до колізій у правозастосуванні та зниження рівня правової визначеності [6].

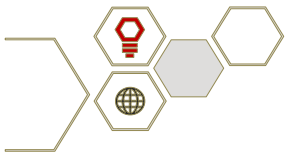
Визначення поняття нормативно-правового акту міститься у Законі України «Про правотворчу діяльність» (із змінами) від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. Відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону нормативно-правовий акт – це офіційний документ, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності в установленому Конституцією України та (або) законом порядку у письмовій

формі (крім випадків, визначених частиною другою статті 47 цього Закону), який містить норму (норми) права і розрахований на неодноразову реалізацію [7].

Згідно з теорією кримінального права, до поняття видання нормативно-правових актів, включаються як випадки видання одноосібних нормативно-правових актів уповноваженою службовою особою, так і дії щодо актів, що були прийняті, схвалені чи рекомендовані колегіальними органами, за умови, що їх підписання, затвердження або введення в дію належать до компетенції такої службової особи відповідно до вимог законодавства [8, с. 305]. Слід звернути увагу, що орган досудового розслідування має враховувати повноваження колегіального органу при ухваленні відповідних нормативно-правових актів, а також визначати правову природу прийнятих ним рішень – чи є вони обов’язковими для виконання, чи мають лише рекомендаційний характер. Диспозиція статті вказує й на те, що нормативно-правові акти, які призводять до зменшення бюджетних надходжень або збільшення видатків, ухвалюються з порушенням закону. Йдеться, зокрема, про невідповідність таких актів положенням Бюджетного кодексу України, Закону про Державний бюджет України на відповідний рік, іншим нормативним актам, що регулюють бюджетні надходження й витрати, а також рішенням про місцевий бюджет, які затверджуються або змінюються у встановленому законом порядку [8, с. 307].

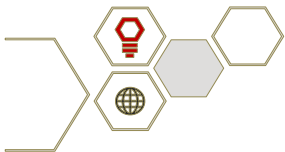
Тихонова О.В. зазначає, що нормативно-правовими актами, що зменшують надходження бюджету, в контексті ст. 211 КК України, з урахуванням вимог п. 37 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України є постанови, рішення, положення, накази, інструкції, якими зменшуються доходи бюджету, надходження від повернення кредитів до бюджету, приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/ пред’явлення цінних паперів. Нормативно-правовими актами, що збільшують витрати бюджету, згідно з п.п. 13, 14 ч. 1

ст.2 Бюджетного кодексу України є акти, які збільшують видатки бюджету, тобто обсяги коштів, спрямованих на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, а також кошти на надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів. При цьому, Тихонова О.В. зауважує, що під виданням нормативно-правових актів, які зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету, потрібно розуміти комплекс дій, що охоплює прийняття рішення щодо схвалення тексту документа, підтвердження цього рішення шляхом поставлення свого підпису, відбитку печатки, штампу або в інший спосіб, передачу документа для офіційного оприлюднення та (або) застосування [9, с. 223-224].

У випадках, коли видання відповідного нормативно-правового акту є наслідком реалізації рішення колегіального органу, яке має остаточний і обов'язковий характер, кожен член такого органу, який шляхом голосування чи іншим чином сприяв його ухваленню, повинен нести кримінальну відповідальність як співвиконавець кримінального правопорушення, передбаченого ст. 211 КК України, за умови, що він має статус службової особи [8, с. 308]. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується активними діями, які безпосередньо зазначено у диспозиції цієї кримінально-правової норми.

Суб'єктом кримінального правопорушення є службова особа. Визначення поняття службова особа міститься у ст.18 КК України. Так, відповідно до ч.3 ст.18 КК України, службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі

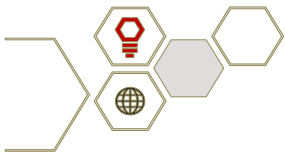

функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом [1].

Суб'єктивна сторона даного кримінального правопорушення характеризується виною у формі прямого умислу, за якого особа усвідомлює суспільну небезпечність зазначеного порушення і бажає вчинити такі дії. Мотиви і цілі можуть бути різними та на кваліфікацію кримінального правопорушення не впливають.

При цьому, як свідчить судова практика, доведення суб'єктивної сторони даного кримінального правопорушення є складним, оскільки рішення зазвичай приймаються колегіально і вони можуть бути обґрунтовані економічною доцільністю, що значно знижує ефективність застосування ст. 211 КК України.

У науковій доктрині кримінального права підкреслюється, що навіть за умов колегіального прийняття рішень кримінальна відповідальність може наставати лише за наявності індивідуального складу кримінального правопорушення, включаючи доведення умислу конкретної особи. Сам факт участі у прийнятті рішення, яке призвело до негативних наслідків для бюджету, не може автоматично тягнути кримінальну відповідальність без встановлення особистої вини особи. Водночас відсутність колективної кримінальної відповідальності створює певні труднощі у правозастосуванні, зокрема у випадках, коли протиправне рішення є результатом узгоджених дій кількох осіб або функціонування складних управлінських механізмів. У таких ситуаціях існує ризик фактичної безкарності, оскільки доведення індивідуальної вини кожного учасника може бути ускладненим або неможливим. З огляду на це, у сучасній науці кримінального права обґрунтовується необхідність удосконалення підходів до кваліфікації співучасті у фінансових злочинах,

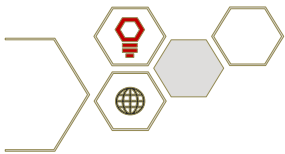

зокрема шляхом більш чіткого визначення форм співучасті та розмежування відповідальності між учасниками колегіальних рішень.

Потрібно наголосити, що ст. 211 КК України «Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону» включена до КК України одночасно з його прийняттям Законом України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [1]. Первинна редакція норми вже містила всі ключові ознаки складу кримінального правопорушення: спеціальний суб'єкт (службова особа), протиправне діяння (видання нормативно-правового акта) та суспільно небезпечні наслідки у вигляді впливу на бюджетні показники. Уподальшому законодавцем тричі вносились зміни до статті. Перші зміни внесені Законом України від 15 квітня 2008 року № 270-VI (законопроект № 2112) і полягали у коригуванні санкцій. У висновку профільного комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності наголошувалося на недостатній ефективності чинних санкцій за службові злочини та необхідності їх посилення з метою забезпечення превентивного ефекту [12].

У 2010 році було прийнято Закон України від 8 липня 2010 року № 2457-VI (законопроект № 6337). У цьому випадку зміни відбувалися в контексті гуманізації кримінальної відповідальності у сфері господарської діяльності. У висновку Комітету Верховної Ради України з питань правосуддя підкреслювалася необхідність забезпечення принципу справедливості покарання через диференціацію відповідальності та уточнення критеріїв великих і особливо великих розмірів. Зміни до ст. 211 мали техніко-юридичний характер і не вплинули на сутність диспозиції [13].

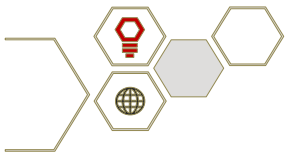
Подальші зміни пов'язані із прийняттям Закону України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII, яким було запроваджено інститут кримінальних проступків. У висновку профільного комітету наголошувалося, що метою законопроекту є гуманізація кримінальної відповідальності та підвищення

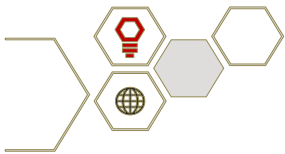
ефективності правозастосування. У межах цієї реформи санкції ст. 211 були істотно змінені, зокрема збільшено розміри штрафів та посилено їх роль як основного виду покарання [14]. Аналіз внесених до статті змін свідчить, що вони були зумовлені необхідністю приведення санкцій у відповідність до існуючих соціально-економічних умов тощо.

Разом тим, незважаючи на запровадження в Україні воєнного стану, що спричинило суттєву зміну пріоритетів бюджетної політики і за таких умов будь-які рішення суб'єктів владних повноважень, що впливають на дохідну чи видаткову частини бюджету, мають підвищений рівень суспільної значущості, зміни до ст. 211 КК України законодавцем не вносились. На нашу думку, наразі бюджетна система України фактично функціонує як інструмент забезпечення обороноздатності держави, тому суспільна небезпечність кримінального правопорушення, передбаченого ст. 211 КК України, об'єктивно підвищується. Воєнний стан передбачає розширення дискреційних повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування, що створює потенційні корупційні ризики. Крім того, значно зросли й обсяги міжнародної фінансової допомоги, тому незаконні нормативно-правові акти, що впливають на бюджет, можуть не лише спричинити внутрішні фінансові втрати, але й підірвати довіру міжнародних партнерів. За таких умов наявність кримінальної відповідальності за ст. 211 КК України, на наш погляд, є гарантією недопущення прийняття службовими особами рішень, які можуть завдати шкоди інтересам держави та публічним фінансам.

Проте, аналіз судової практики, офіційної статистичної звітності засвідчив, що в Україні майже відсутнє правозастосування за ст. 211 КК України. Аналіз судових справ, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень свідчить - застосування ст. 211 КК України має поодинокий характер; обвинувальні вироки є винятком. Так, Колегія суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.03.2023 у справі №991/9129/20ККС наголосила, що для

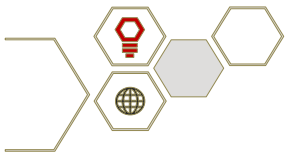

наявності складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 211 КК України, вирішальне значення має встановлення саме властивостей нормативно-правового акта, а не лише наслідків його застосування. Якщо зі змісту такого акта неможливо однозначно встановити факт зменшення бюджетних надходжень у передбаченому законом розмірі, склад кримінального правопорушення відсутній. Верховний суд, зокрема вказав, що ВАКС визнав ОСОБУ невинуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 211 КК України та виправдав у зв'язку з відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення. Апеляційна палата ВАКС залишила без зміни цей вирок. Верховним судом зазначив, що суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про відсутність в діях ОСОБИ ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 211 КК України. ОСОБА обвинувачувалася в тому, що будучи Міністром інфраструктури України видав нормативно-правовий акт, що зменшив надходження бюджету всупереч закону і предметом таких дій були бюджетні кошти в особливо великих розмірах, тобто вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 211 КК. За версією сторони обвинувачення, ОСОБА організував підготовку, погодив та підписав Наказ № 474 Міністерства інфраструктури України «Про зниження ставок портових зборів», який було зареєстровано у Міністерстві юстиції 12.01.2018 за № 46/31498 та яким було затверджено застосування коефіцієнту 0,8 до ставок усіх видів портових зборів, крім маякового. Наказ №474 набрав чинності з 30.01.2018 та почав застосовуватися з 01.01.2018 [15]. Верховний Суд зазначив, що відповідальність за ст. 211 КК може наставати виключно у тому випадку, коли предметом дій обвинуваченого виступають бюджетні кошти у великому (ч. 1) чи особливо великому (ч. 2) розмірі. Це означає, що розмір предмета кримінального правопорушення є обов'язковою ознакою складу за ч. 1 ст. 211 КК і кваліфікуючою ознакою за ч. 2 ст. 211 КК, а тому без його встановлення кримінальна

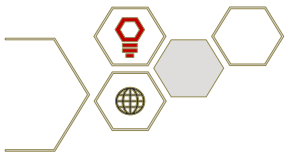
відповідальність за цією нормою виключається. Водночас, зі змісту наказу №474 неможливо визначити, чи зменшує він надходження бюджету у розмірі, необхідному для настання кримінальної відповідальності за ст. 211 КК України. Цим Наказом лише встановлено нижчі у порівнянні з минулим періодом ставки маякового збору та прийнято рішення про застосування знижувального коефіцієнту до інших портових зборів, у т.ч. і до адміністративного. Судом першої інстанції встановлено, що зменшення надходжень до Державного бюджету від портового збору стосується наслідків застосування наказу № 474 за результатами бюджетного періоду, що перебуває за межами складу інкримінованого злочину, який є формальним і вважається закінченим з моменту видання відповідного наказу, а відтак за своїм змістом наказ № 474 не є таким, що зменшує надходження до бюджету в особливо великому розмірі [10].

При цьому, досить складно довести винуватість певної особи у виданні нормативно-правового акту, оскільки як правило, це результат колективної діяльності. Водночас у міжнародній науковій доктрині фінансових злочинів наголошується на необхідності врахування не лише юридичної форми діяння, але й його економічної сутності, фактичних наслідків для публічних фінансів. У дослідженнях, присвячених шахрайству та корупції у сфері публічних закупівель, обґрунтовується, що фінансові правопорушення часто реалізуються через формально правомірні управлінські рішення, які, однак, призводять до неефективного або нецільового використання бюджетних ресурсів [16]. Подібна позиція простежується і в роботах, що аналізують корпоративні фінансові злочини, де підкреслюється роль організаційних структур у приховуванні незаконного руху коштів та створенні видимості легітимності фінансових операцій [17]. Крім того, міжнародний досвід протидії фінансовим злочинам свідчить, що ефективність кримінально-правових механізмів безпосередньо залежить від належного рівня фінансового контролю, прозорості

бюджетних процедур та координації між державними інституціями [18]. У цьому контексті особливого значення набуває встановлення причинно-наслідкового зв'язку між управлінськими рішеннями та негативними наслідками для бюджету, що є одним із найбільш складних елементів доказування у справах про бюджетні правопорушення [19]. Отже, на нашу думку, застосування ст. 211 КК України в умовах воєнного стану потребує більш гнучкого підходу, який поєднував би формальні критерії складу кримінального правопорушення з оцінкою економічного змісту відповідних дій. Вважаємо, що це є особливо актуальним наразі з огляду на зростання ролі оперативних управлінських рішень у сфері розподілу бюджетних ресурсів у період воєнного стану.

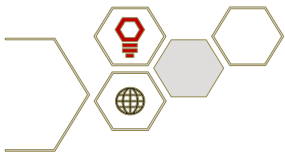
Висновки та перспективи подальших досліджень. У період дії воєнного стану кримінальна відповідальність за ст. 211 КК України є одним з елементів механізму захисту фінансової основи національної безпеки України. Її значення полягає не лише у покаранні винних осіб, але й у превентивному впливі на правотворчу діяльність органів публічної влади. Правозастосування цієї норми в умовах воєнного стану залежить від чіткості відмежування кримінально-протиправних дій від управлінських рішень, прийнятих в умовах об'єктивної необхідності. Наразі застосування ст. 211 КК свідчить про поодинокі випадки постановлення обвинувальних вироків, що дає підстави для висновку про декларативно-охоронний характер статті у її чинній редакції. Наразі кримінально-правова заборона існує, але фактично не забезпечується ефективним механізмом реалізації. Аналіз судової практики засвідчив, що доведення суб'єктивної сторони даного кримінального правопорушення є складним, оскільки рішення зазвичай приймаються колегіально і вони можуть бути обґрунтовані економічною доцільністю, що значно знижує ефективність застосування ст. 211 КК України. Подальше удосконалення норми має бути спрямоване не лише на посилення відповідальності, але й на забезпечення як

правової визначеності, так і балансу між інтересами держави та необхідністю ефективного управління в умовах воєнного стану. Такий підхід дозволить забезпечити належний рівень кримінально-правової охорони фінансових інтересів держави і водночас уникнути надмірної криміналізації управлінської діяльності в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змін.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Шемшученко Ю. С. Теоретичні засади розвитку правової системи України. Київ : Юридична думка, 2019. 320 с.
3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 572.
4. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 768 с.
5. Костенко О. М. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації злочинів у сфері службової діяльності. Київ : Наукова думка, 2017. 256 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-те вид., стереотип. Київ: Алерта, 2021. 528 с. ISBN 978-617-566-233-5.
7. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 93. Ст. 364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20> (дата звернення: 25.02.2026).
8. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар : у 2 т. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін. 5-те вид., допов. Харків, 2013. Т. 2 : Особлива частина. 1040 с.
9. Тихонова О. В. Окремі аспекти визначення об'єктивної сторони злочину, відповідальність за вчинення якого передбачена статтею 211

Кримінального кодексу України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6, т. 2. С. 222–225. URL: https://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_2/44.pdf (дата звернення: 23.02.2026)..

10. Огляд судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях у сфері службової діяльності. Київ : Верховний Суд, 2023. URL: <https://supreme.court.gov.ua> (дата звернення: 23.02.2026).

11. Тацій В. Я., Борисов В. І., Тютюгін В. І. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 528 с.

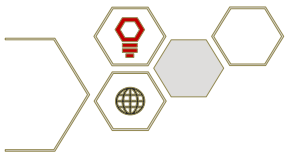
12. Про внесення змін до Кримінального кодексу України : Закон України від 15.04.2008 № 270-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-17> (дата звернення: 26.02.2026).

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності : Закон України від 08.07.2010 № 2457-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2457-17> (дата звернення: 26.02.2026).

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 26.02.2026).

15. Міністерство інфраструктури України: Наказ № 474 «Про зниження ставок портових зборів». URL: <https://advokatpost.com/predmetom-pravoporushennia-za-ch-1-st-211-kk-ie-npa-iaki-zmenshuiut-nadkhodzhennia-biudzhetu> (дата звернення: 26.02.2026).

16. Lyra M. S., Damásio B., Pinheiro F. L., Bação F. Fraud, corruption, and collusion in public procurement activities: a systematic literature review on data-driven methods // *Applied Network Science*. 2022. Vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.1007/s41109-022-00523-6>. (дата звернення: 27.02.2026).

17. Lord N., Van Wingerde K., Campbell L. Organising the monies of corporate financial crimes via organisational structures: ostensible legitimacy, effective anonymity, and third-party facilitation // *Administrative Sciences*. 2018. Vol. 8, № 2. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci8020017> (дата звернення: 27.02.2026).

18. Cotoc C.-N., Nițu M., Șcheau M. C., Cozma A.-C. Efficiency of money laundering countermeasures: case studies from European Union member states // *Risks*. 2021. Vol. 9, № 6. DOI: <https://doi.org/10.3390/risks9060120> (дата звернення: 27.02.2026).

19. Jacsó J., Sántha F. The crime of budget fraud and problems of error in Hungarian criminal law // *European Integration Studies*. 2023. Vol. 19, № 2. DOI: <https://doi.org/10.46941/2023.e2.9>. (дата звернення: 27.04.2026).

20. Павлова Т. О. Кримінальна відповідальність як фундаментальний інститут кримінального права. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2024. Т. 26, № 1(38). С. 48–52. DOI: [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-1\(38\)-8](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-1(38)-8)

21. Богатюк О. В. Становлення принципу особистої (персональної) кримінальної відповідальності в Україні. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2024. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2024.1.1>